

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
NICHOLASA EMILIOUA
od 12. lipnja 2025.¹

Predmet C-77/24 [Wunner]ⁱ

NM,
OU
protiv
TE

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Područje slobode, sigurnosti i pravde – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Pravo koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze – Tužba za utvrđivanje građanskopravne odgovornosti koju je potrošač koji ima uobičajeno boravište u državi članici podnio protiv direktorâ društva za internetske igre na sreću registriranog u drugoj državi članici – Tužba koja se temelji na navodnoj povredi nacionalnog zakonodavstva o igrama na sreću prve države članice – Uredba (EZ) br. 864/2007 – Doseg – Isključenja – Članak 1. stavak 2. točka (d) – Izvanugovorne obveze koje proizlaze iz prava trgovačkih društava – Priroda tužbenih razloga – Povreda obveze ili zabrane nametnute *erga omnes* – Irelevantnost tog isključenja – Utvrđivanje mjerodavnog prava – Članak 4. stavak 1. – Zemlja u kojoj nastane ‚šteta‘ – Zemlja iz koje igrač sudjeluje u internetskim igrama na sreću”

I. Uvod

1. Zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) odnosi se na tužbu za utvrđivanje građanskopravne odgovornosti koju je pred austrijskim sudovima podnio potrošač koji ima uobičajeno boravište u Austriji protiv bivših direktora društva za igre na sreću registriranog na Malti (sada u stečaju). Potrošač tvrdi da činjenica da to društvo nudi internetske igre na sreću u Austriji bez koncesije koja se zahtijeva pravom te države predstavlja protupravno postupanje (koje mu je uzrokovalo znatne financijske gubitke) za koje su odgovorni ti direktori.

2. Budući da mora odlučiti je li to protupravno postupanje uređeno austrijskim ili malteškim pravom, sud koji je uputio zahtjev traži pojašnjenje u pogledu dvaju pitanja. Kao prvo, želi doznati primjenjuje li se na takvo protupravno postupanje Uredba (EZ) br. 864/2007² (u daljnjem tekstu: Uredba Rim II). Konkretnije, taj se sud pita obuhvaća li članak 1. stavak 2. točka (d) te

¹ Izvorni jezik: engleski

ⁱ Naziv ovog predmeta je izmišljen. On ne odgovara stvarnom imenu nijedne stranke u postupku.

² Uredba Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze („Rim II”) (SL 2007., L 199, str. 40.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 73.)

uredbe, kojim se iz njezina područja primjene isključuju izvanugovorne obveze „nastale na temelju prava trgovačkih društava”, tu vrstu odgovornosti direktora za djelatnost društva. Pod pretpostavkom da to nije slučaj, taj se sud pita o tumačenju općeg pravila iz članka 4. stavka 1. te uredbe, prema kojem se na izvanugovornu obvezu nastalu iz protupravnog postupanja primjenjuje pravo države u kojoj „šteta” nastane. Sud koji je uputio zahtjev u biti pita što je točno „šteta” i gdje je nastala u kontekstu takve tužbe.

II. Pravni okvir

A. Uredba Rim II

3. U članku 1. stavku 2. točki (d) Uredbe Rim II pojašnjava se da su „izvanugovorne obveze nastale na temelju prava trgovačkih društava [...] u vezi s pitanjima kao što je [...] osobna odgovornost [organa trgovačkih društava kao takvih] [...] za obveze trgovačkog društva [...]” isključene iz područja primjene te uredbe.

4. Članak 4. Uredbe Rim II, pod naslovom „Opće pravilo”, u prvom stavku određuje da „ako nije drukčije propisano ovom Uredbom, pravo koje se primjenjuje na izvanugovornu obvezu nastalu iz protupravnog postupanja je pravo one države u kojoj šteta nastane, bez obzira na to u kojoj državi je nastao događaj koji je prouzročio nastalu štetu te bez obzira na državu ili države u kojoj nastanu posredne posljedice tog događaja”.

B. Austrijsko pravo

5. Člankom 1301. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (Opći građanski zakonik, u daljnjem tekstu: austrijski Opći građanski zakonik) određuje se da „za protupravno nanesenu štetu mogu odgovarati dvije ili više osoba ako su zajednički, izravno ili neizravno, tomu pridonijele navođenjem, prijetnjom, naređivanjem, pomaganjem, prikrivanjem i slično ili čak samim propuštanjem ispunjenja posebne obveze sprečavanja zla”.

6. Članak 1311. tog zakonika predviđa da „[p]osljedice čistog nesretnog slučaja utječu na onoga u pogledu čije imovine ili osobe on nastaje. Međutim, ako netko događaj prouzroči svojim nezakonitim postupanjem, ako povrijedi zakon kojim se nastoji spriječiti slučajna šteta ili [...], odgovoran je za svu štetu koja u suprotnom ne bi nastala”.

7. Članak 3. Glücksspielgesetza (Zakon o igrama na sreću, u daljnjem tekstu: austrijski Zakon o igrama na sreću) određuje da „[a]ko nije drukčije propisano ovim saveznim zakonom, savezna zemlja ima isključivo pravo provođenja igara na sreću (monopol nad igrama na sreću)”.

III. Činjenično stanje, nacionalni postupak i prethodna pitanja

8. Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku i elemenata spisa proizlazi da je društvo Titanium Brace Marketing Limited (u daljnjem tekstu: društvo Titanium), koje je trenutačno u stečaju, nudilo internetske igre na sreću iz svojeg registriranog sjedišta na Malti. Sva postrojenja, uključujući poslužitelje, korištena za tu djelatnost tamo su se nalazila. Osobe NM i OU bile su direktori tog društva u vrijeme nastanka činjeničnog stanja. Društvo Titanium svoju je djelatnost usmjerilo prema više zemalja, uključujući Austriju, putem internetske stranice

www.drueckglueck.com. Potrošači su na toj internetskoj stranici mogli sudjelovati u dotičnim igrama iz te zemlje. Društvo Titanium je imalo koncesiju za igre na sreću koju su izdala malteška tijela u skladu s malteškim pravom. Međutim, ono nije imalo koncesiju za igre na sreću u Austriji na temelju austrijskog Zakona o igrama na sreću.

9. Kako bi sudjelovali u internetskim igrama na sreću, potrošači su morali otvoriti račun (u daljnjem tekstu: igrački račun) na internetskoj stranici društva Titanium, koji je uključivao potrošačev pristanak na opće uvjete tog društva (zapravo sklapajući ugovor o igrama na sreću s tim društvom). Zatim su taj račun trebali nadoplatiti putem jedne od predloženih metoda, kao što je plaćanje kreditnom karticom ili bankovnim prijenosom. Prilikom sudjelovanja u igrama na sreću ulog uplaćene oklade odbijao bi se s tog računa. Svi dobici također bi bili uplaćeni na njega. Potrošači su od društva Titanium mogli zahtijevati plaćanje salda s njihovih igračkih računa.

10. U skladu s malteškim pravom društvo Titanium je imalo bankovni račun (u daljnjem tekstu: bankovni račun za zaštitu igrača), koji se vodio kod banke sa sjedištem na Malti, na koji je ono položilo iznose koji odgovaraju akumuliranom saldu svih igračkih računa. Ta su sredstva tako zadržana odvojeno od ostatka imovine društva kako bi se osigurala isplata potraživanja igrača u slučaju stečaja.

11. Između 14. studenoga 2019. i 3. travnja 2020. osoba TE, potrošač koji ima uobičajeno boravište u Beču (Austrija), sudjelovala je u internetskim igrama na sreću putem internetske stranice društva Titanium. Kako bi nadoplatila svoj igrački račun, prenijela je novac sa svojeg osobnog bankovnog računa, koji se vodio kod banke sa sjedištem u Austriji, na bankovni račun za zaštitu igrača na Malti. Tijekom tog razdoblja pretrpjela je gubitak u ukupnom iznosu od 18 547,67 eura koji je proizašao iz te aktivnosti.

12. Osoba TE je protiv osoba NM i OU podnijela tužbu za utvrđivanje građanskopravne odgovornosti Landesgerichtu für Zivilrechtssachen Wien (Zemaljski građanski sud u Beču, Austrija) zahtijevajući naknadu štete jednaku njezinim kockarskim gubicima, uvećanim za kamate i troškove. Osoba TE je tvrdila da ponuda internetskih igara na sreću u Austriji, bez koncesije propisane austrijskim Zakonom o igrama na sreću, predstavlja povredu tog zakona. U svojstvu direktora društva Titanium, osobe NM i OU bile su odgovorne za postupanje društva. Budući da je austrijski Zakon o igrama na sreću osmišljen (među ostalim) kako bi se spriječio nastanak štete austrijskim potrošačima, predstavljao je „zaštitnu odredbu” (Schutzgesetze) u smislu članka 1311. austrijskog Općeg građanskog zakonika. U skladu s potonjim, povreda takvih „zaštitnih odredbi” jest protupravno postupanje za koje su osobe NM i OU bile osobno odgovorne prema potrošačima društva Titanium. Osoba TE je također tvrdila da sud pred kojim je pokrenut postupak ima međunarodnu nadležnost prema članku 7. stavku 2. Uredbe (EU) br. 1215/2012³ (u daljnjem tekstu: Uredba Bruxelles I.a).

13. Osobe NM i OU odgovorile su da austrijski sudovi nisu međunarodno nadležni. Prema njihovu mišljenju, člankom 7. stavkom 2. Uredbe Bruxelles I.a nadležnost je zapravo dodijeljena malteškim sudovima. Također su istaknule da potraživanje osobe TE nije uređeno austrijskim pravom, nego malteškim pravom, kojim se ne priznaje takva odgovornost direktora.

14. Odlukom od 27. travnja 2023. Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Zemaljski građanski sud u Beču, Austrija) odbio je tužbu zbog nepostojanja međunarodne nadležnosti.

³ Uredba Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. i ispravci SL 2016., L 202, str. 57., SL 2025./90143, L i SL 2025./90335, L)

15. Oberlandesgericht Wien (Visoki zemaljski sud u Beču, Austrija), kojem je osoba TE podnijela žalbu, odlukom od 4. rujna 2023. zauzeo je stajalište da su austrijski sudovi nadležni za tužbu osobe TE na temelju članka 7. stavka 2. Uredbe Bruxelles I.a. Stoga je poništio relevantan dio prvostupanjske odluke i naložio Landesgerichtu für Zivilrechtssachen Wien (Zemaljski građanski sud u Beču) da odluči o meritumu predmeta.

16. Slijedom toga, osobe NM i OU podnijele su reviziju protiv rješenja Oberlandesgerichta Wien (Visoki zemaljski sud u Beču) Oberster Gerichtshofu (Vrhovni sud, Austrija), koju je prvonavedeni sud proglasio dopuštenom.

17. Smatrajući, s jedne strane, da se nadležnost austrijskih sudova na temelju Uredbe Bruxelles I.a čini jasnom, ali da, s druge strane, pitanje prava koje uređuje tužbu osobe TE nije jasno, Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 1. stavak 2. točku (d) Uredbe [Rim II] tumačiti na način da se odnosi i na prava na naknadu štete od organa društva koja vjerovnik društva temelji na naknadi štete na temelju deliktne odgovornosti zbog povrede zakona namijenjenih zaštiti (kao što su odredbe zakonodavstva o igrama na sreću) koju je počinio organ?

2. U slučaju niječnog odgovora na prvo pitanje:

treba li članak 4. stavak 1. [Uredbe Rim II] tumačiti na način da se mjesto nastanka štete u slučaju tužbe za naknadu štete na temelju deliktne odgovornosti koja je podnesena protiv organa društva koje bez koncesije nudi internetske igre na sreću u Austriji zbog pretrpljenih gubitaka u igri određuje na temelju:

- (a) mjesta iz kojeg igrač obavlja transfere sa svojeg bankovnog računa na igrački račun kojim upravlja društvo;
- (b) mjesta u kojem društvo upravlja igračkim računom, na koji se knjiže igračeve uplate, dobici, gubici i bonusi;
- (c) mjesta iz kojeg igrač izvršava igračke uloge preko tog igračkog računa koji naposljetku rezultiraju gubitkom;
- (d) igračeva domicila kao mjesta iz kojeg potražuje isplatu svojih sredstava na igračkom računu;
- (e) mjesta u kojem se nalazi njegova glavna imovina?”

18. Pisana očitovanja podnijele su osobe NM, OU i TE, belgijska i malteška vlada te Europska komisija. Osobe NM, OU i TE, austrijska, njemačka, belgijska i malteška vlada te Komisija bile su zastupane na raspravi održanoj 5. veljače 2025.

IV. Analiza

19. Kontekst ovog predmeta čine igre na sreću koje na internetu nude društva sa sjedištem na Malti. Osim toga što se njihovim internetskim stranicama može pristupiti iz drugih država članica, one su i usmjerene (na temelju jezika, oglašavanja itd.) na te države. Iako ta društva posluju na temelju koncesija koje izdaju malteška nadležna tijela, u skladu s malteškim pravom

(koje navodno obuhvaća i pružanje usluga igara na sreću ne samo *na* Malti, nego i *iz* Malte), ona često nemaju koncesije potrebne da u ciljnim državama članicama pružaju takve usluge u skladu s njihovim pravom (ili im je, u slučaju Austrije, u potpunosti zabranjeno to činiti, s obzirom na to da je kockanje, u pravilu, podložno državnom monopolu).

20. Znatan broj potrošača u tim drugim državama članicama sudjeluje u tim internetskim igrama na sreću. Mnogi od njih zbog toga gube znatne iznose. Posljednjih su godina ti nesretni kockari pokušali nadoknaditi svoje gubitke pokretanjem građanskih postupaka pred svojim lokalnim sudovima protiv malteških društava za igre na sreću. Obično tvrde da je, zbog toga što su im igre koje su igrali ponuđene nezakonito (jer dotični pružatelj usluga nije poštovao zakon države članice u kojoj je potrošač igrao), temeljni ugovor o kockanju ništav, što podrazumijeva povrat koristi razmijenjenih na temelju potonjeg, uključujući uloge koje je potrošač uplatio. U Austriji i Njemačkoj ti su se postupci čak pretvorili u predstavničke tužbe⁴. Čini se da su austrijski i njemački sudovi u većini slučajeva takve zahtjeve prihvaćali.

21. Postupak koji je osoba TE pokrenula pred austrijskim sudovima dio je tog konteksta s obzirom na to da je i ona sudjelovala u internetskim igrama na sreću koje je nudilo jedno malteško društvo (Titanium) i da je izgubila velik novčani iznos čiji povrat sada traži. Međutim, njezina je tužba donekle posebna. Naime, kao što je to navedeno u točki 12. ove presude, kao prvo, ona nije usmjerena protiv samog društva za igre na sreću (Titanium), nego protiv njegova dva bivša direktora te, kao drugo, ne temelji se na navodnoj nezakonitosti ugovora o igrama na sreću i pravu na povrat, nego na (austrijskom) pravu o protupravnim postupanjima.

22. Čini se da postoje dva razloga zbog kojih je osoba TE odlučila pokrenuti postupak protiv osoba NM i OU umjesto protiv društva Titanium. Prvi je prilično uobičajen: društvo je otišlo u stečaj. Suprotno tomu, drugi je neuobičajen: kao odgovor na prethodno opisanu predstavničku tužbu i uzimajući u obzir njezin mogući financijski učinak na malteška društva za igre na sreću, malteški zakonodavac donio je 12. lipnja 2023. zakon „Zakon br. 55”, kojim je malteškom Zakonu o igrama na sreću dodan članak 56.a. Tom se novom odredbom u biti predviđa da su tužbe za povrat igračâ nedopuštene pred malteškim sudovima, ali i da nijedna strana presuda kojom se usvaja takva tužba neće biti ni priznata ni izvršena na Malti.

23. Pitanje kojim se pravom uređuje tužba osobe TE, koje je jedini predmet pitanja koja je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud)⁵, ključno je za ishod te tužbe. Kao što to objašnjava sud koji je uputio zahtjev, u austrijskom pravu, kako ga tumači njegova sudska praksa, ta bi tužba mogla uspjeti: na temelju članaka 1301. i 1311. austrijskog Općeg građanskog zakonika direktori doista mogu biti odgovorni za povredu „zaštitnih odredaba” (u smislu članka 1311.) koju je počinilo društvo, a relevantni dijelovi austrijskog Zakona o igrama na sreću mogu se smatrati takvima. Suprotno tomu, prema tvrdnjama osoba NM i OU, malteško pravo ne priznaje takvu odgovornost.

24. Sljedeći logičan redoslijed kojim je sud koji je uputio zahtjev postavio svoja pitanja, u sljedećim točkama najprije ću razmotriti pitanje *primjenjivosti* Uredbe Rim II na tužbu poput one koju je podnijela osoba TE (odjeljak A, prvo pitanje). Kao drugo, razmotrit ću pitanje prava kojim se uređuje ta tužba na temelju kolizijskog pravila iz članka 4. stavka 1. te uredbe (odjeljak B, drugo pitanje). Kao treće, također ću kratko izići iz okvira tih pitanja i razmotriti pitanje koje je usko

⁴ Vidjeti Pena, P., Schumann, H. i Peigné, M., „EU citizens lose out as Malta regulatory ‚sledgehammer’ protects gambling giants”, *Investigate Europe*, 6. ožujka 2025.

⁵ Stoga se u ovom mišljenju *neću* baviti pitanjem usklađenosti članka 56.a malteškog Zakona o igrama na sreću s pravom Unije.

povezano s drugom problematikom, odnosno mogućnošću zamjene prava određenog člankom 4. stavkom 1. Uredbe Rim II na temelju „klauzule o odstupanju” iz članka 4. stavka 3. te uredbe (odjeljak C).

A. Primjenjivost Uredbe Rim II (prvo pitanje)

25. Članak 1. stavak 1. Uredbe Rim II određuje njezino materijalno područje primjene. Na temelju te odredbe, taj se instrument „u slučajevima koji uključuju sukob zakona” primjenjuje na „izvanugovorne obveze” u „građanskim i trgovačkim stvarima”.

26. Ti uvjeti su ispunjeni u ovom slučaju. Kao prvo, situacija na kojoj se temelji tužba osobe TE „podrazumijeva sukob prava”: činjenično stanje odnosi se i na Austriju i na Maltu, zbog čega se postavlja pitanje treba li o toj tužbi odlučiti na temelju austrijskog ili malteškog prava. Kao drugo, navodna obveza osoba NM i OU da obeštete osobu TE, na kojoj se temelji njezin zahtjev, očito je „izvanugovorna” u smislu Uredbe Rim II: ona proizlazi iz „protupravnog postupanja” (da upotrijebim izraz iz uredbe)⁶ koje su osobe NM i OU navodno počinile, a koje se sastoji od povrede zakonom propisane opće zabrane, neovisno o bilo kakvom „ugovoru” (odnosno zabrani iz austrijskog Zakona o igrama na sreću nudića igara na sreću javnosti u Austriji bez koncesije). Kao treće, taj se spor odnosi na „građansku i trgovačku stvar”, s obzirom na to da je nastao između pojedinaca, u skladu s redovnim pravilima građanskog prava.

27. U načelu, pravila o sukobu zakona predviđena Uredbom Rim II određuju pravo koje se primjenjuje na takvu „izvanugovornu obvezu”. Članak 1. stavak 2. te uredbe određena pitanja ipak izričito isključuje iz njezina područja primjene. Konkretno, u njenoj točki (d) predviđa se da se taj instrument iznimno ne primjenjuje na „izvanugovorne obveze nastale na temelju prava trgovačkih društava”. Na primjer, tom se odredbom pojašnjava da ta kategorija uključuje „osobnu odgovornost [organa] trgovačkih društava [...] za obveze trgovačkog društva”.

28. U tom kontekstu, sud koji je uputio zahtjev svojim se prvim pitanjem pita obuhvaća li isključenje predviđeno člankom 1. stavkom 2. točkom (d) Uredbe Rim II tužbu poput one koju je osoba TE podnijela protiv osoba NM i OU u njihovu svojstvu direktora društva Titanium.

29. Kao i osoba TE, austrijska i belgijska vlada te Komisija, smatram da to nije slučaj.

30. Kao prvo, s obzirom na to da se u članku 1. stavku 2. točki (d) Uredbe Rim II ne upućuje na (nijedno) nacionalno pravo, kategorija „izvanugovornih obveza nastal[ih] na temelju prava trgovačkih društava” mora se autonomno definirati za potrebe te uredbe. U tom pogledu posebnu važnost valja pridati cilju koji zakonodavac Unije želi postići predmetnim isključenjem.

31. Kao što je to Sud objasnio u svojoj presudi BMA Nederland⁷, taj je cilj u biti osigurati da određena pitanja usko povezana s „rođenjem” (osnivanje), „životom” (funkcioniranje i poslovanje) i „smrti” (prestanak) društava, na koja se u pravu država članica obično primjenjuju posebna pravila koja odstupaju od uobičajenih pravila građanskog i trgovačkog prava, i dalje podliježu jednom pravu koje se naziva „pravo koje se primjenjuje na društvo” (ili *lex societatis*).

⁶ Za tu definiciju vidjeti članak 2. Uredbe Rim II.

⁷ Presuda od 10. ožujka 2022., BMA Nederland (C-498/20, u daljnjem tekstu: presuda BMA Nederland, EU:C:2022:173, t. 54.)

32. Naime, ako bi se drugi skup pravila (primjerice, opće pravo o protupravnom postupanju) odnosio na takva pitanja kada društva posluju u više država, time bi se stvorila znatna razina pravne nesigurnosti za njih (kao i za njihove članove i vjerovnike). S druge strane, sigurnost u pogledu prava primjenjivog na društvo iz članka 1. stavka 2. točke (d) Uredbe Rim II ima za cilj promicanje slobode društava da se poslovno nastane i pružaju usluge diljem unutarnjeg tržišta u skladu s člancima 49. i 56. UFEU-a.⁸

33. S obzirom na cilj koji se želi postići člankom 1. stavkom 2. točkom (d) Uredbe Rim II i kao što je to Sud utvrdio u svojoj presudi BMA Nederland, to isključenje obuhvaća „izvanugovorne obveze” organa društva, uključujući direktore, koje postoje zbog „razloga specifičnih [...] za pravo trgovačkih društava”⁹. To je slučaj kada ta „odgovornost/obveza” proizlazi iz povrede obveze (ili zabrane) koja je takvom direktoru određena *zbog njegova imenovanja* (što, u teoriji, nadilazi obveze koje su svima nametnute redovnim pravilima građanskog i trgovačkog prava), neovisno o kvalifikaciji takve obveze u nacionalnom *lex fori* ili *lex causae*. Naime, općenito, prava koja uživaju direktori i obveze koje su im nametnute njihovim imenovanjem neodvojivo su povezani sa svakodnevnim upravljanjem, funkcioniranjem i djelovanjem društva te, prema tome, s njegovim „životom”. Osim toga, ta prava i obveze obično ovise o korištenom obliku društva. Stoga bi ta pitanja trebala biti isključivo obuhvaćena relevantnim *lexom societatis*. Stoga valja smatrati da je ta odgovornost/obveza „nastal[a] na temelju prava trgovačkih društava” u smislu članka 1. stavka 2. točke (d) Uredbe Rim II. To je zakonodavac imao na umu kada je u toj odredbi spomenuo „osobnu odgovornost [organa trgovačkih društava kao takvih]”¹⁰.

34. Suprotno tomu, kao što to tvrde osoba TE, belgijska vlada i Komisija, isključenje predviđeno člankom 1. stavkom 2. točkom (d) Uredbe Rim II ne može obuhvaćati odgovornost/„izvanugovorne obveze” direktora društva nastale „zbog razloga koji nisu nastali na temelju prava trgovačkih društava”¹¹. Iako bi se, kao što to tvrdi malteška vlada, direktorima društava pružila sigurnost kada bi bilo kakva odgovornost s kojom se mogu suočiti prilikom djelovanja u tom svojstvu, bez obzira na razloge na kojima se temelji, bila predmet jedinstvenog pravnog okvira *lex societatis*, davanje tako širokog opsega tom isključenju nadilazilo bi njegov cilj, kao što je to objašnjeno u točki 31. ove presude. To bi bilo tim više neprimjereno jer članak 1. stavak 2. točku (d), kao iznimku od područja primjene te uredbe, treba usko tumačiti¹².

35. Tužba koju je podnijela osoba TE (i odgovarajuća odgovornost/„izvanugovorna obveza” osoba NM i OU, na kojoj se temelji ta tužba), iako je usmjerena protiv direktora društva koji djeluju u tom svojstvu, odnosi se na drugi gore opisan slučaj. Doista, odgovornost/„obveza” osoba NM i OU proizlazi iz povrede zakonom propisane zabrane *neovisno o njihovom imenovanju* (odnosno *opće* zabrane iz austrijskog Zakona o igrama na sreću da se bez koncesije nude igre na sreću javnosti u Austriji). Takva zabrana i posljedice njezine povrede nisu povezane sa svakodnevnim upravljanjem, funkcioniranjem, djelovanjem i, prema tome, sa „životom” tog društva. Ona se nameće zbog drugih razloga koji s tim „nisu povezani” (uključujući zaštitu interesa potrošača).

⁸ To isključenje kao takvo doprinosi ciljevima predvidljivosti i pravne sigurnosti u pogledu prava koje se primjenjuje na „izvanugovorne obveze” i pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta koji se nastoje postići Uredbom Rim II (vidjeti njezinu uvodnu izjavu 6.). Međutim, ta je sigurnost samo djelomično postignuta. U nedostatku uredbe Unije o pravu koje se primjenjuje na trgovačka društva, (jedini) *lex societatis* koji uređuje neko društvo određuje se u svakom sporu s obzirom na (nacionalna) kolizijska pravila suda pred kojim je pokrenut postupak. U tom pogledu postoje tradicionalne razlike u međunarodnom privatnom pravu država članica: neke primjenjuju pravo zemlje u kojoj je društvo osnovano, dok druge primjenjuju pravo države u kojoj se nalazi „stvarno sjedište” društva. Stoga, iako bi jedan zakon trebao uređivati trgovačko društvo, to nije nužno isto u svakoj jurisdikciji.

⁹ Presuda BMA Nederland (t. 54.)

¹⁰ Vidjeti u tom smislu presudu BMA Nederland (t. 55.); Vidjeti Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze („Rim II”) [COM(2003) 427 final], objašnjenje, str. 9.

¹¹ Presuda BMA Nederland (t. 54.)

¹² Vidjeti po analogiji presudu od 6. lipnja 2019., Weil (C-361/18, EU:C:2019:473, t. 43. i navedena sudska praksa).

36. Stoga ne treba smatrati da je ta odgovornost/„izvanugovorna obveza” osoba NM i OU „nastal[a] na temelju prava trgovačkih društava” u smislu članka 1. stavka 2. točke (d) Uredbe Rim II. Slijedom toga, takva odgovornost obuhvaćena je područjem primjene te uredbe i na nju se primjenjuje pravo određeno pravilima koja su u njoj predviđena. Ovisno o tim pravilima i činjenicama ovog predmeta, taj se zakon može znatno razlikovati od *lex societatis* koji se primjenjuje na društvo. Pitanje prava primjenjivog na tu „obvezu” razmotrit će se u sljedećem odjeljku ovog mišljenja.

37. Osobe NM i OU ne dovode u pitanje taj zaključak kao ni argument malteške vlade prema kojem je, s obzirom na to da je, strogo govoreći, osoba koja nudi sporne igre na sreću u Austriji bilo društvo Titanium, a ne njezini direktori, samo to društvo moglo povrijediti zabranu predviđenu austrijskim Zakonom o igrama na sreću. Navodna „izvanugovorna obveza” koja proizlazi iz tog protupravnog postupanja zapravo je „obveza društva”. Pitanje može li se direktor društva smatrati „osobno odgovornim” prema oštećenoj trećoj osobi zbog takve „obveze” u biti je obuhvaćeno pitanjem „prava trgovačkih društava”. Takva odgovornost postoji (samo) ako je taj direktor zbog svojeg imenovanja povrijedio obvezu dužne pažnje koja mu je nametnuta kako bi osigurao da društvo poštuje svoje pravne obveze¹³.

38. Naime, suprotno onomu što su ti intervenijenti istaknuli, s jedne strane, kada društvo postupi protupravno, pitanje može li se „izvanugovorna obveza” koja iz toga proizlazi pripisati organima tog društva u biti je pitanje prava koje se primjenjuje na to protupravno postupanje, kako je to utvrđeno na temelju Uredbe Rim II¹⁴. Pravila o građanskopravnoj odgovornosti u državama članicama (kao i njihova pravila kaznenog prava) često pripisuju radnje jedne osobe drugoj, na temelju različitih teorija (poticanje, odgovornost za druge osobe itd.). Konkretno, protupravna postupanja koja su počinila društva ponekad se mogu pripisati njihovim organima (zbog toga što su naredili sporno djelovanje ili su imali pravo, mogućnost ili obvezu njegova nadzora itd.), neovisno o obvezama koje su tim organima inače nametnute na temelju „prava trgovačkih društava”. Razlog za takvo potencijalno pripisivanje odgovornosti je „protupravna” priroda. Usmjeren je na osiguravanje poštovanja pravila ponašanja u društvu i odgovarajuću naknadu oštećenima povreda tih pravila. Pripisivanje određenih povreda koje su počinila društva organima koji njima upravljaju može pomoći u osiguravanju da takvi pravni subjekti propisno uzimaju u obzir ta pravila i da oštećenici mogu dobiti naknadu štete u slučaju povrede. „Protupravna” priroda tog pitanja potvrđena je člankom 15. točkom (g) Uredbe Rim II. Naime, tom se odredbom pojašnjava da se pravo koje se primjenjuje na „izvanugovornu obvezu” koja proizlazi iz protupravnog postupanja odnosi na „odgovornost za radnje druge osobe”.

39. Kao drugo, moguće je da se u stvarnosti, *osim* odgovornosti za „protupravno postupanje” /„izvanugovorne obveze” koja proizlazi iz povrede austrijskog Zakona o igrama na sreću, osobe NM i OU *također* mogu suočiti s odgovornošću prema „pravu društava”/„izvanugovornom obvezom” za povredu obveze dužne pažnje koja im je nametnuta zbog njihova imenovanja kako bi se osiguralo da društvo poštuje svoje zakonske obveze. Naime, uobičajeno je da jedan događaj dovodi do takvog gomilanja odgovornosti direktora¹⁵. Međutim, te su „obveze” *različite* i prikladno klasificirane u svjetlu svoje odgovarajuće logike: one su uređene različitim zakonima utvrđenima s obzirom na različita kolizijska pravila (Uredba Rim II, s jedne strane, nacionalna pravila, s druge strane). Ovdje podsjećam na to da se tužba osobe TE temelji na „protupravnoj” odgovornosti osoba NM i OU, a ne na eventualnoj usporednoj odgovornosti prema „pravu društava” koja im se može nametnuti.

¹³ Vidjeti u malteškom pravu trgovačkih društava članak 136.a stavak 3. malteškog Zakona o trgovačkim društvima.

¹⁴ Vidjeti Calliess, G.-P. i Renner, M., *Rome Regulations: Commentary*, 3. izdanje, Kluwer Law International, 2020., str. 478. i 479., t. 52.

¹⁵ Vidjeti presudu od 10. rujna 2015., Holterman Ferho Exploitatie i dr. (C-47/14, EU:C:2015:574, t. 19.).

40. S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da isključenje koje se odnosi na „izvanugovorne obveze koje proizlaze iz prava trgovačkih društava” predviđeno u članku 1. stavku 2. točki (d) Uredbe Rim II ne obuhvaća navodnu „izvanugovornu obvezu” direktora društva koja proizlazi iz povrede obveze ili zabrane određene zakonom neovisno o njegovu imenovanju, kao što je to opća zabrana nuđenja igara na sreću u nekoj državi članici bez koncesije koju izdaju tijela te države.

B. Zemlja u kojoj nastane „šteta” u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II (drugo pitanje)

41. Iz prethodnog odjeljka proizlazi da se Uredba Rim II primjenjuje na „izvanugovornu obvezu” kao što je ona na kojoj se temelji tužba osobe TE. Sada ću razmotriti pitanje prava kojim se uređuje ta „obveza” na temelju te uredbe.

42. Nijedno od posebnih pravila predviđenih u člancima 5. do 9. Uredbe Rim II ne obuhvaća protupravno postupanje poput onog o kojemu je riječ. Stranke također nisu odabrale, kao što to dopušta članak 14. tog zakona, pravo koje se primjenjuje na „izvanugovornu obvezu” koja proizlazi iz tog protupravnog postupanja. Stoga bi se to pravo trebalo odrediti na temelju općeg pravila iz članka 4. stavka 1. te uredbe.

43. U skladu s tim općim pravilom, pravo koje se primjenjuje na „izvanugovornu obvezu” koja proizlazi iz protupravnog postupanja jest pravo one države u kojoj „šteta” nastane, bez obzira na to u kojoj državi je nastao „događaj koji je prouzročio nastalu štetu” te bez obzira na državu ili države u kojoj nastanu „posredne posljedice” tog događaja.

44. U tom kontekstu, sud koji je uputio zahtjev svojim drugim pitanjem u biti pita koja je „šteta” nastala zbog (navodnog) protupravnog postupanja na kojem se temelji tužba osobe TE i kada se smatra da je ta „šteta” nastala u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II. Taj sud u svojem pitanju predlaže nekoliko poveznica koje bi mogle biti relevantne u tom pogledu. Prema mojem mišljenju, potrebna su određena uvodna objašnjenja kako bi se razumjela složenost tog pitanja.

45. Za potrebe te uredbe, u članku 2. stavku 1. Uredbe Rim II pojam „šteta” definiran je kao „*svak[a] posljedica[a]* nastala[a] iz protupravnog postupanja” (moje isticanje). Međutim, iz točke 43. ovog mišljenja proizlazi da se članak 4. stavak 1. te uredbe temelji na suptilnijem razlikovanju između *izravne*¹⁶ „štete” nastale zbog štetnog događaja i *posrednih* „posljedica” koje iz toga proizlaze. Samo je prvi od njih relevantan za određivanje prava koje se primjenjuje na protupravno postupanje.

46. U mnogim je slučajevima relativno jednostavno razlikovati izravnu „štetu” koju je prouzročio štetni događaj od bilo koje njezine „posredne posljedice”. Na primjer, u slučaju prometne nesreće takva „šteta” je *tjelesna* ozljeda oštećenika i/ili *materijalna* šteta na njegovu automobilu prouzročena tom nesrećom. Do nje je došlo tamo gdje je došlo do sudara. Ostale gospodarske posljedice te povrede (troškovi zdravstvene skrbi, izgubljena dobit uzrokovana povredom itd.) i/ili šteta na imovini (troškovi popravka automobila itd.) „posredne su posljedice” nesreće¹⁷.

47. Suprotno tomu, razlikovanje izravne „štete” prouzročene štetnim događajem od njegovih „posrednih posljedica” može se pokazati izazovnim u situacijama u kojima navodna šteta tužitelja nema nikakvu *fizičku manifestaciju*. To je ovdje slučaj: kockarski gubici na koje se poziva osoba TE

¹⁶ Vidjeti u tom smislu uvodnu izjavu 16. Uredbe Rim II.

¹⁷ Vidjeti u tom smislu uvodnu izjavu 17. Uredbe Rim II.

uglavnom se sastoje od smanjenja *nematerijalne*, novčane imovine. Pripadaju kategoriji takozvanih „isključivo gospodarskih” ili „isključivo financijskih” gubitaka. To je razlog zbog kojeg se postavlja drugo pitanje suda koji je uputio zahtjev.

48. Nakon što je to pojašnjeno, kako bih odgovorio na to pitanje, podsjetio bih na to da su, općenito govoreći, „šteta” predviđena u članku 4. stavku 1. Uredbe Rim II izravne posljedice protupravnog postupanja za oštećenika (ili, preciznije, za pravno zaštićeni interes potonjeg, na koji se odnosi tužba). To ovisi o prirodi (navodnog) protupravnog postupanja na kojem se temelji tužba¹⁸. Stoga, kako bi se utvrdila ta „šteta”, analiza značajki tog protupravnog postupanja predstavlja polazišnu točku. Međutim, budući da se utvrđivanje u pogledu „štete” provodi u svrhu određivanja mjerodavnog prava na temelju članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II, valja imati na umu cilj te odredbe. Izborom države u kojoj „šteta” nastane kao poveznice koji je napravio zakonodavac Unije u većini slučajeva nastoji se osigurati primjena prava koje je najuže povezano s protupravnim postupanjem i koje je predvidljivo kako oštećeniku tako i počinitelju protupravnog postupanja, čime se jamči pravna sigurnost. Cilj te poveznice također je osiguranje „pravedne ravnoteže” između interesa stranaka¹⁹. Kriterij za utvrđivanje te „štete” mora biti uvjerljiv s gledišta tih ciljeva te se može razlikovati od rješenja koje u tom pogledu može postojati u materijalnom pravu²⁰.

49. U tom kontekstu valja uzeti u obzir i sudsku praksu Suda koja se odnosi na članak 7. stavak 2. Uredbe Bruxelles I.a. Podsjećam na to da ta odredba sadržava pravilo o posebnoj nadležnosti u „stvarima koje se odnose na protupravno postupanje”, koje određuje sud „mjest[a] u kojemu se dogodio štetni događaj”. Sud je u presudi Bier²¹ utvrdio da to obuhvaća (i) mjesto u kojem je nastala „šteta” i (ii) mjesto događaja koji je uzrokovao štetu (tako da tužitelj može odabrati mjesto pokretanja postupka ako se ta dva mjesta ne podudaraju). Što se tiče prvog kriterija, Sud je u presudi Marinari²² presudio da je on ograničen na mjesto gdje je nastala „početna šteta” i da ne obuhvaća nijedno mjesto za koje oštećenik tvrdi da je na njemu pretrpio dodatne „posredne posljedice” štetnog događaja. Budući da se članak 7. stavak 2. Uredbe Bruxelles I.a i članak 4. stavak 1. Uredbe Rim II temelje na istim razlikama i teže sličnim ciljevima (barem u pogledu uske povezanosti s protupravnim postupanjem, predvidljivosti i pravne sigurnosti)²³, potrebno je osigurati dosljedno tumačenje tih dviju odredbi²⁴.

50. S obzirom na činjenice sažete u točkama 8. do 11. ovog mišljenja, intervenijenti iznose potpuno različita stajališta u pogledu onoga što u ovom slučaju treba smatrati izravnom „štetom” uzrokovanom (navodnim) protupravnim postupanjem na kojem se temelji tužba osobe TE i gdje je ta „šteta” nastala u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II.

51. S jedne strane, osobe NM i OU, malteška vlada i Komisija tvrde da se ta „šteta” sastoji od kockarskih gubitaka koje je osoba TE pretrpjela kada se kladila na internetskoj stranici društva Titanium. Izravna posljedica tih gubitaka bila je smanjenje i naposljetku potpuni gubitak određene imovine osobe TE, koja se razlikuje od ostatka njezine *imovine*, to jest novčanog iznosa koji je dobrovoljno prenijela na bankovni igrčki račun kako bi nadoplatila svoj (virtualni)

¹⁸ Vidjeti po analogiji mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Bobeka u predmetu Löber (C-304/17, EU:C:2018:310, t. 69. i 70. i upućivanja).

¹⁹ Vidjeti uvodne izjave 6., 14. i 16. Uredbe Rim II

²⁰ Vidjeti presudu od 10. prosinca 2015., Lazar (C-350/14, EU:C:2015:802, t. 21.).

²¹ Presuda od 30. studenoga 1976. (21/76, EU:C:1976:166, t. 24. i 25.)

²² Presuda od 19. rujna 1995. (C-364/93, EU:C:1995:289, t. 15.)

²³ Vidjeti presudu od 17. listopada 2017., Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, t. 26. i 28. i navedenu sudsku praksu).

²⁴ Vidjeti uvodnu izjavu 7. Uredbe Rim II i presudu BMA Nederland (t. 60.).

račun²⁵. Ta „šteta” nastala je tamo gdje se nalazi taj bankovni račun, što se pak smatra mjestom poslovne jedinice kod koje je vođen²⁶. Budući da ta banka ima sjedište na Malti, u toj je zemlji nastala „šteta” te se stoga malteškim pravom uređuje tužba osobe TE na temelju članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II. Suprotno tomu, financijski učinci koje je taj gubitak imao na cjelokupnu imovinu osobe TE samo su „posredna posljedica” navodnog protupravnog postupanja. Stoga, čak i ako bi se prihvatilo to da je osoba TE osjetila te učinke u mjestu svojeg uobičajenog boravišta u Austriji (na temelju fikcije da se ondje nalazilo „središte njezine imovine”), to nije relevantno za tu odredbu.

52. Suprotno tomu, osoba TE te austrijska, njemačka i belgijska vlada u biti smatraju da je „šteta” u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II prvotni prijenos novca društvu Titanium koji je osoba TE provela kako bi nadoplatila svoj (virtualni) igrački račun i uplatila oklade. Smatra se da je ta „šteta” nastala u Austriji s obzirom na kombinaciju čimbenika, odnosno činjenicu da je djelatnost društva Titanium bila usmjerena prema Austriji, da je osoba TE sudjelovala u spornim igrama na sreću iz te zemlje, da je prenijela taj novac sa svojeg austrijskog bankovnog računa, da se tamo nalaze njezino uobičajeno boravište i „središte njezine imovine” te da se njezina tužba temelji na navodnoj povredi austrijskog Zakona o igrama na sreću²⁷. Stoga bi austrijsko pravo uređivalo to protupravno postupanje u skladu s člankom 4. stavkom 1. Uredbe Rim II.

53. Točno je da izbor između dvaju rješenja nije jednostavan. Međutim, u biti, nakon pažljivog ispitivanja slažem se s drugim stajalištem.

54. Rješenje koje su predložile osobe NM i OU, malteška vlada i Komisija uglavnom se temelji na analogiji s presudom Kronhofer²⁸ koja se odnosi na pravilo o nadležnosti u „stvarima koje se odnose na štetne radnje” koje je sada predviđeno u članku 7. stavku 2. Uredbe Bruxelles I.a. U tom je predmetu potrošač s domicilom u Austriji (N. Kronhofer) sklopio ugovor s investicijskim poduzećem u Njemačkoj. Slijedom toga, prenio je sredstva na investicijski račun otvoren kod društva u Njemačkoj, koja su potom upotrijebljena za upis financijskih instrumenata. Ti su instrumenti izgubili vrijednost, što je dovelo do gubitka dijela uložених sredstava.

55. Iz te presude može se zaključiti da je, po mišljenju Suda, izravna „šteta” bila gubitak dijela sredstava položenih na investicijski račun. Ta „šteta” nastala je u Njemačkoj, u mjestu gdje se nalazila poslovna jedinica koja je vodila račun²⁹. Suprotno tomu, financijski učinci koje je taj gubitak imao na cjelokupnu imovinu gospodina Kronhofera samo su „posredna posljedica” navodnog štetnog događaja. Čak i pod pretpostavkom da je gospodin Kronhofer te učinke osjetio u mjestu svojeg domicila u Austriji (na temelju fikcije da se ondje nalazilo „središte imovine” oštećenika)³⁰, to ne može opravdati dodjeljivanje nadležnosti sudovima tog mjesta³¹.

²⁵ Zbog toga što su (i) oklade uplaćivane sredstvima uplaćenima na (virtualnom) igračkom računu i svi bi gubici utjecali na stanje tog virtualnog računa i (ii) jer je bankovni račun za zaštitu igrača sadržavao sredstva koja odgovaraju kreditnom stanju svih igračkih računa, kockarski gubici bi u konačnici povlačili za sobom odbitak sredstava uplaćenih na taj bankovni račun.

²⁶ To odgovara drugom pitanju točki (b).

²⁷ Taj pristup obuhvaća točke (a), (b) i (c) drugog pitanja.

²⁸ Presuda od 10. lipnja 2004. (C-168/02, presuda Kronhofer, EU:C:2004:364)

²⁹ Kreditni saldo nije materijalna imovina. U biti je riječ o potraživanju vlasnika računa prema banci kod koje se on vodi na temelju ugovora o računu. Mjesto gdje se nalazi kreditni saldo stoga treba odrediti na temelju pravne fikcije, tj. korištenjem mjesta poslovne jedinice kod koje se vodi račun (ili kod zemlje IBAN računa, koji je obično isti) (vidjeti Lehmann, M., „Where does economic loss occur?”, *Journal of Private International Law*, sv. 7., 2011., str. 527. do 550., posebno str. 532., 534. i 535.).

³⁰ Ne postoji „središte imovine” osobe. To „središte” i njezino potencijalno mjesto u uobičajenom boravištu te osobe pravne su fikcije.

³¹ Vidjeti u tom smislu presudu Kronhofer (t. 17. do 21.).

56. Rješenje koje proizlazi iz presude Kronhofer, prema mojem mišljenju, dobro je prilagođeno slučajevima u kojima osoba (i) naloži drugoj osobi (obično banci ili investicijskom društvu) da upravlja određenom njezinom imovinom; (ii) u tu svrhu dobrovoljno odvaja tu imovinu od ostatka svoje *imovine* polaganjem na poseban račun, u dogovoru s upućenom osobom; i (iii) ta upućena osoba naknadno postupi protupravno vezano uz loše upravljanje dotičnom imovinom (nemarno ulaganje, pronevjera, *churning* i tako dalje). U takvom slučaju, izravnom „štetom”, u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II, uvjerljivo se može smatrati smanjenje ili gubitak te određene imovine (budući da je zaštita tog financijskog interesa tužitelja u srži dotičnog protupravnog postupanja) koja je smještena u zemlji u kojoj je položena. Pravo te zemlje ima najužu vezu s protupravnim postupanjem i, budući da su se stranke dogovorile o odredištu imovine, obje su mogle predvidjeti da će se primjenjivati to pravo.

57. Međutim, (navodno) protupravno postupanje na kojem se temelji tužba osobe TE potpuno je drukčije od prethodno opisanih. Kao što to ističu osoba TE te austrijska, njemačka i belgijska vlada, to se protupravno djelovanje ne odnosi na loše upravljanje društva Titanium novčanim iznosom koji je osoba TE prenijela na bankovni račun za zaštitu igrača kako bi nadoplatila svoj (virtualni) igrački račun. Naprotiv, podsjećam na to da se navodna protupravnost u biti sastoji u tome da je društvo Titanium nudilo te igre na sreću osobi TE iako nije imalo koncesiju propisanu austrijskim Zakonom o igrama na sreću.

58. S obzirom na obilježja tog protupravnog postupanja, čini mi se da osoba TE svojom tužbom nastoji obraniti interese potrošača, zaštićene austrijskim Zakonom o igrama na sreću, vezano uz to da im se ne nude igre na sreću, osim onih koje su regulirane i za koje je izdana koncesija (izbjegavanje ovisnosti o kockanju i njezinih društvenih i financijskih posljedica, prijevare i tako dalje)³². Do miješanja u te interese i, prema tome, do „štete” uzrokovane protupravnim postupanjem moglo je doći samo kada je osoba TE sudjelovala u takvim igrama na sreću za koje nije bila izdana koncesija, konkretnije kladenjem u njima (dok, da se zakon poštovao, ona to nikada ne bi mogla učiniti)³³.

59. U tom kontekstu, to što je osoba TE otvorila igrački račun na internetskoj stranici društva Titanium i nadoplatila taj račun, prema mojem su mišljenju samo pripremne radnje koje dovode do te „štete”. Iz toga osobito slijedi da bankovni račun (ili povezana kreditna kartica) kojom se igrač koristi u tu svrhu nije relevantan za potrebe članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II. Osim toga, smatrati da je lokacija tog računa poveznica uopće ne bi bilo u skladu s ciljevima uske povezanosti, predvidljivosti i pravne sigurnosti koji se nastoje postići tom odredbom. Igrač bi mogao imati bankovne račune u nekoliko zemalja i koristiti se bilo kojim od njih za nadoplatu igračkog računa. Stoga bi takav čimbenik mogao dovesti do primjene prava koje nije povezano s protupravnim postupanjem i koje počinitelj protupravnog postupanja ne bi mogao predvidjeti³⁴.

60. Slično tomu, daljnje negativne financijske posljedice koje proizlaze iz kladenja³⁵ (kao što je nemogućnost zahtijevanja bilo kakvog povrata novca od društva za igre na sreću zbog nedostatka kredita na igračkom računu) jesu, prema mojem mišljenju, „posredne posljedice” protupravnog postupanja, koje nisu relevantne za određivanje prava primjenjivog na temelju članka 4. stavka 1.

³² Ako država zabranjuje ili regulira ponude igara na sreću, to je (između ostalog) u interesu njezinih stanovnika, s obzirom na rizike kockanja u smislu ovisnosti i tako dalje.

³³ Očito je osoba TE pridonijela toj „štet” time što je odabrala sudjelovati u igrama na sreću. Moguće da je to u Austriji bilo i ilegalno. Ipak, to su ključna pitanja (vidi točku 76. ovog mišljenja).

³⁴ Vidjeti po analogiji presudu od 16. lipnja 2016., Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, t. 38.).

³⁵ Očito je da, da igrač zapravo nije izgubio oklade koje je tada postavio, unatoč potencijalnom miješanju u njegove zaštićene interese koje proizlazi iz same činjenice igranja igara na sreću bez koncesije, teško da bi mogao dokazati nadoknadi gubitak. Međutim, to je, opet, ključno pitanje.

Uredbe Rim II. Osim toga, lokacija tih „posljedica” bila bi loš odabir za poveznicu. Ne bi bilo prikladno smatrati da do njih dolazi u zemlji u kojoj društvo za igre na sreću zadržava novčana sredstva igrača (u ovom slučaju tamo gdje se vodi bankovni račun za zaštitu igrača). Takva zemlja ne bi nužno bila predvidljiva za igrača³⁶. „Povjeravanje” (takoreći) tih sredstava društvu Titanium je popratni aspekt sudjelovanja u igrama na sreću³⁷ i mjerodavno pravo ne bi trebalo ovisiti o takvom aranžmanu. Kao što je to navedeno, bankovni račun se danas može otvoriti bilo gdje; tim bi čimbenikom čak mogla manipulirati društva za igre na sreću u svrhu izbora prava. Sukladno tome, zakon zemlje u kojoj se taj račun nalazi možda nema osobito blisku vezu s protupravnim postupanjem. Lociranje tih financijskih posljedica, alternativno, u „središte imovine” igrača bila bi suviše nategnuta fikcija.

61. Budući da se „šteta” u smislu negativnih posljedica za zaštićene interese na koje se poziva dogodila kada je potrošač sudjelovao u igrama na sreću bez koncesije, do te je „štete” došlo tamo gdje su se te igre održale. Prema mojem mišljenju, izbor te poveznice za određivanje mjesta nastanka izravne „štete” za potrebe članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II u skladu je s trenutačnim trendom sudske prakse Suda prema članku 7. stavku 2. Uredbe Bruxelles I.a u pogledu financijskih gubitaka uzrokovanih transakcijama koje, da nije bilo djelovanja počinitelja protupravnog postupanja, oštećenici ne bi (ili barem ne u istim okolnostima) izvršili³⁸.

62. Prema toj poveznici, lako je utvrditi izravnu „štetu” ako je osoba sudjelovala u igrama na sreću bez koncesije na fizičkoj lokaciji (primjerice, u nezakonitom kasinu). Ta „šteta” nastaje na tom mjestu. U ovom slučaju, poteškoća proizlazi iz činjenice da je osoba TE sudjelovala u takvim internetskim igrama na internetskoj stranici društva Titanium.

63. Osobe NM i OU te malteška vlada u biti predlažu da se usvoji pravna fikcija na temelju koje su se sporne igre na sreću dogodile na Malti, pozivajući se na argument da su se svi objekti i infrastruktura, uključujući poslužitelje koje je društvo Titanium koristilo za nuđenje tih igara i obradu oklada, nalazili u toj zemlji, da je internetskom stranicom i (virtualnim) igračkim računom upravljalo osoblje društva Titanium i da su sve odluke koje su donosili direktori društva Titanium u pogledu njegove djelatnosti također donesene u toj zemlji.

64. Prema mojem mišljenju, nema sumnje da su se sve odluke i radnje društava Titanium i osoba NM i OU koje su dovele do (navodne) povrede interesa osobe TE dogodile na Malti. Međutim, to Maltu čini prije svega „državom u kojoj se dogodio događaj koji je prouzročio štetu” u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II. Kao što je to navedeno u točki 43. ove presude, zakonodavac Unije odbacio je tu poveznicu u odnosu na pravo koje se primjenjuje na protupravno postupanje, između ostalog, jer nije osigurala „pravednu ravnotežu” između interesa stranaka³⁹ (s obzirom na to da bi, prema mojem shvaćanju, često dovela do određivanja prava zemlje u kojoj počinitelj protupravnog postupanja ima sjedište ili uobičajeno boravište).

³⁶ Točno je, kao što to ističu osobe NM i OU, kada su igrači plaćali bankovnim transferom, dobivali su IBAN igračkog bankovnog računa za zaštitu i stoga su nužno saznali za njega u tom trenutku. Ipak, kada su igrači koristili svoju kreditnu karticu za nadoplatu sredstava na svoj igrački račun, nisu nužno primili te informacije. Osobe NM i OU odgovaraju da je igrački bankovni račun za zaštitu igrača opisan u Općim uvjetima društva Titanium. Ipak, kako tvrdi osoba TE, ljudi rijetko obraćaju veliku pozornost na te uvjete.

³⁷ Takav sustav postoji, kao što to naglašava belgijska vlada, isključivo zbog praktičnih razloga: bilo bi zamorno za igrača da mora izvršiti plaćanje (na primjer, kreditnom karticom) društvu za igre na sreću svaki put kada se kladi.

³⁸ Vidjeti presude od 9. srpnja 2020., Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:534, t. 29. do 40.) i od 15. srpnja 2021., Volvo i dr. (C-30/20, EU:C:2021:604, t. 39. i 40.). Vidjeti također, za odluku koja se može protumačiti na isti način, presudu od 12. svibnja 2021., Vereniging van Effectenbezitters (C-709/19, EU:C:2021:377, t. 35.).

³⁹ Vidjeti u tom smislu uvodne izjave 15. i 16. Uredbe Rim II.

65. U ovom slučaju, smatrati da je izravna „šteta” nastala također i na Malti, pod fikcijom da su se sporne igre na sreću održale u toj zemlji, prema mojem mišljenju bi zanemarilo tu namjeru zakonodavca. Suprotno tome, u ovom slučaju je primjereno usvojiti, radije, fikciju da su se te igre održale u Austriji, kao što to u biti tvrde osoba TE i austrijska, njemačka i belgijska vlada, što dovodi do primjene austrijskog prava prema članku 4. stavku 1. Uredbe Rim II.

66. Suprotno tvrdnjama osoba NM i OU, ta fikcija nije opravdana samo činjenicom da je internetska stranica društva Titanium bila dostupna u Austriji. Naime, nesporno je da je društvo Titanium *usmjeravalo* svoju djelatnost (među ostalim) prema austrijskim potrošačima, poput osobe TE. Predmetna internetska stranica imala je naziv na njemačkom jeziku (www.drueckglueck.com) i koristila se tim jezikom, upotrebljavala je vršnu domenu „.com” (umjesto malteškog „.mt”) te je očito oglašena u Austriji. To prema mojem mišljenju čini razumnim smatrati činjenicu da se osoba TE kladila na toj internetskoj stranici iz Austrije odlučujućom⁴⁰. Ta fikcija je uostalom u skladu s osnovama tužbe osobe TE: budući da je područje primjene austrijskog Zakona o igrama na sreću, kao javnopravnog akta koji je donijela austrijska država, ograničeno na austrijsko državno područje, interes potrošača zaštićenog tim zakonom može se povrijediti samo ako potrošač sudjeluje u igrama na sreću bez koncesije u Austriji.

67. Osobe NM i OU prigovaraju, u vezi s takvom fikcijom, da je osoba TE u stvarnosti mogla pristupiti internetskoj stranici društva Titanium s bilo kojeg mjesta, uključujući i izvan Austrije, koristeći primjerice pametni telefon. Zapravo, nije jasno gdje se osoba TE točno nalazila kada je pristupila internetskoj stranici. Nadalje, protupravno postupanje se ne odnosi na jednu okladu, već na niz oklada, koje su mogle biti uplaćene s različitih mjesta, u Austriji i šire.

68. Podrazumijeva se da se mjerodavno pravo ne bi trebalo mijenjati za svako uplaćeno kladenje, ovisno o tome gdje je osoba TE tada bila. Ne samo da bi moglo biti teško dokazati točna mjesta na kojima su kladenja uplaćena, nego bi taj pristup mogao dovesti i do fragmentacije mjerodavnog prava i određivanja zakona (ili zakonâ) koji je slabo povezan ili uopće nije povezan s protupravnim postupanjem, a to bi moglo biti potpuno nepredvidivo za počinitelja protupravnog postupanja⁴¹.

69. Ipak, kako bi se izbjegli ti problemi, (sve) oklade treba smatrati uplaćenima na uobičajenom boravištu osobe TE u Austriji u relevantno vrijeme, zanemarujući njezinu stvarnu lokaciju svaki put kada je igrala igru na sreću.

70. Prema mojem mišljenju, to tumačenje vodi do određivanja zakona (ovdje, austrijskog zakona) koji je usko povezan s navodnim protupravnim postupanjem (koje se, podsjećam, temelji upravo na činjenici da su igre na sreću bile ilegalne prema austrijskom Zakonu o igrama na sreću). Ono također ispunjava cilj pravne sigurnosti i predvidljivosti: očito, kako ističu osobe TE i austrijska, njemačka i belgijska vlada, malteško društvo za igre na sreću koje usmjerava svoju djelatnost na određenu državu članicu može razumno očekivati da bi se zakon te države mogao primjenjivati na protupravna postupanja povezana s tom djelatnošću⁴².

⁴⁰ To odgovara točki (c) drugog pitanja. Vidjeti po analogiji presude od 3. listopada 2019., Verein für Konsumenteninformation (C-272/18, EU:C:2019:827, t. 53.) i od 28. studenoga 2024., VariusSystems digital solutions (C-526/23, EU:C:2024:985, t. 22.).

⁴¹ Takav bi pristup bio još problematičniji na temelju članka 7. stavka 2. Uredbe Bruxelles I.a. Naime, određivanje više mjesta „štete” dovelo bi do mjesne nadležnosti brojnih sudova u Austriji, pa čak i potencijalno i šire.

⁴² Vidjeti po analogiji presudu od 15. srpnja 2021., Volvo i dr. (C-30/20, EU:C:2021:604, t. 42.) i mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Camposa Sánchez-Bordone u predmetu Stichting Right to Consumer Justice i Stichting App Stores Claims (C-34/24, EU:C:2025:212, t. 81. do 86.).

71. S obzirom na prethodno navedeno, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da, kada potrošač tvrdi da je pretrpio kockarske gubitke zbog toga što je u državi članici svojeg uobičajenog boravišta sudjelovao u internetskim igrama na sreću koje mu nudi pružatelj usluga s poslovnim nastanom u drugoj državi članici bez koncesije koju izdaju tijela prve države, „šteta” u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II nastala je u toj prvoj državi, kao zemlji u kojoj su oklade uplaćene.

C. Treba li pravo određeno u skladu s člankom 4. stavkom 1. Uredbe Rim II zamijeniti na temelju članka 4. stavka 3. te uredbe?

72. Osobe NM i OU te malteška vlada pred Sudom tvrde da, ako se pravo Austrije, suprotno onome što oni predlažu, odredi kao mjerodavno za protupravno postupanje na kojem se temelji tužba osobe TE, na temelju članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II, to pravo trebalo bi zamijeniti na temelju „klauzule o odstupanju” iz članka 4. stavka 3. te uredbe. Prema njihovu mišljenju, „iz svih okolnosti slučaja proizlazi da je [protupravno postupanje] očito uže povezano s [drugom zemljom]”, kako je to predviđeno člankom 4. stavkom 3., odnosno Maltom. Stoga bi se na temelju te odredbe umjesto toga trebalo primjenjivati malteško pravo. Budući da je to pitanje povezano s drugim pitanjem, na njega ću se kratko osvrnuti.

73. Najprije želim naglasiti da, iako je svrha „klauzule o odstupanju” iz članka 4. stavka 3. Uredbe Rim II biti protuteža općem „krutom” pravilu iz članka 4. stavka 1. te uredbe, dajući sudu pred kojim se vodi postupak određenu fleksibilnost kako bi se u svakom slučaju zajamčilo da je mjerodavno pravo ono koje je stvarno najuže povezano s kaznenim protupravnim postupanjem⁴³, zamjena prava određenog na temelju članka 4. stavka 1. trebala bi biti *iznimna* kako bi se zajamčila predvidljivost i pravna sigurnost koje se nastoje postići Uredbom Rim II. Kao što to proizlazi iz teksta članka 4. stavka 3., „klauzula o odstupanju” trebala bi se primjenjivati samo ako je, u okviru sveobuhvatne analize okolnosti slučaja, protupravno postupanje *očito* uže povezano s državom različitom od one u kojoj je „šteta” nastala. To je visoki standard koji treba ispuniti.

74. Kao što to tvrde osoba TE te austrijska, njemačka i belgijska vlada, to ovdje nije slučaj. Iako protupravno postupanje nedvojbeno sadržava poveznice s Maltom, one *očito* nisu značajnije od onih s Austrijom za potrebe izbora prava.

75. Naime, dok su se sjedište i objekti društva Titanium nalazili na Malti, sporne igre na sreću bile su usmjerene prema Austriji, zemlji u kojoj je osoba TE imala uobičajeno boravište i iz koje je sudjelovala u tim igrama. Iako su osobe NM i OU možda obavljale svoje dužnosti s Malte na temelju malteškog prava društava, podsjećam na to da se tužba osobe TE temelji na navodnoj povredi austrijskih pravila u području igara na sreću. Lokacija bankovnog računa za zaštitu igrača na Malti, kao što sam to objasnio u prethodnom odjeljku, nije bitna za predmetno protupravno postupanje (niti je bitna, suprotno tomu, lokacija osobnog bankovnog računa osobe TE u Austriji). Naposljetku, što se tiče argumenta koji su istaknule osobe NM i OU te malteška vlada, prema kojem je ugovor o igrama na sreću sklopljen između osobe TE i društva Titanium bio uređen malteškim pravom, točno je da se u članku 4. stavku 3. Uredbe Rim II pojašnjava da se očito uža veza s drugom državom „*može* temeljiti posebno na prethodno postojećem [ugovoru] između stranaka koji je [...] u uskoj vezi s tim [protupravnim postupanjem]” (moje isticanje). Međutim, kao prvo, nisam uvjeren da je predmetni ugovor relevantan za navodno protupravno postupanje. S druge strane, uopće nije očito da je malteško pravo uređivalo taj ugovor. Budući da je sklopljen između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga koji je svoju djelatnost

⁴³ Vidjeti uvodnu izjavu 14. Uredbe Rim II.

usmjeravao na prvonavedenog, on je bio uređen pravom države u kojoj je potrošač imao uobičajeno boravište (odnosno austrijskim pravom), u skladu s člankom 6. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 593/2008 o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze⁴⁴.

76. Želim iznijeti posljednju napomenu o ovom predmetu. Ovo se mišljenje u potpunosti odnosi na pravo kojim se uređuje protupravno postupanje na kojem se temelji tužba osobe TE. Drugo je pitanje je li ta tužba osnovana. Na primjer, pitanje treba li osoba TE imati pravo na naknadu pretrpljenih gubitaka ili joj se takva naknada treba uskratiti zbog toga što je pridonijela tim gubicima odnosno sama sebi naštetila odlučivši sudjelovati u igrama na sreću koje nudi društvo Titanium, *ključno* je pitanje, o kojem treba odlučiti s obzirom na austrijsko odštetno pravo. Također, važan dio rasprave pred Sudom odnosio se na pitanje je li obvezivanje društava za igre na sreću sa sjedištem na Malti koja posluju pod malteškim koncesijama da postupaju u skladu s austrijskim Zakonom o igrama na sreću (i nametanje odgovornosti za protupravno postupanje tim društvima i njihovim direktorima kada to ne čine) spojivo sa slobodom pružanja usluga zajamčenom člankom 56. UFEU-a. To je također bitno pitanje koje treba utvrditi sud koji odlučuje o predmetu prilikom ocjenjivanja merituma. Očito je da se, ako bi se relevantnim odredbama austrijskog Zakona o igrama na sreću neopravdano ograničila ta sloboda, osobama NM i OU ne može pripisati nikakva takva odgovornost te bi stoga tužbu osobe TE trebalo odbiti. Suprotno tomu, ako je taj zakon u skladu s predmetnom slobodom, ne bi bilo protivno toj slobodi smatrati navedene direktore odgovornima za štetu koju je počinilo društvo Titanium.

V. Zaključak

77. S obzirom na sva prethodna razmatranja, predlažem Sudu da na pitanja koja je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) odgovori na sljedeći način:

1. Članak 1. stavak 2. točku (d) Uredbe (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze („Rim II”)

treba tumačiti na način da:

isključenje koje se odnosi na „izvanugovorne obveze nastale na temelju prava trgovačkih društava” predviđeno tom odredbom ne obuhvaća „izvanugovornu obvezu” direktora društva koja proizlazi iz povrede obveze ili zabrane određene zakonom neovisno o njegovu imenovanju, kao što je opća zabrana nuđenja igara na sreću u određenoj državi članici bez koncesije koju izdaju tijela te države.

2. Članak 4. stavak 1. Uredbe br. 864/2007

treba tumačiti na način da, kada potrošač tvrdi da je pretrpio kockarske gubitke zbog toga što je u državi članici svojeg uobičajenog boravišta sudjelovao u internetskim igrama na sreću koje mu nudi pružatelj usluga s poslovnim nastanom u drugoj državi članici bez koncesije koju izdaju tijela prve države, „šteta” u smislu članka 4. stavka 1. te uredbe nastala je u toj prvoj državi, kao zemlji iz koje su oklade uplaćene.

⁴⁴ Uredba Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. (SL 2008., L 177, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 109. i ispravci SL 2015., L 66, str. 22. i SL 2019., L 149, str. 85.). Čak i da je taj ugovor sadržavao odredbu o izboru prava kojom se određuje malteško pravo, potrošač se uvijek mogao pozvati na zaštitu koju mu osiguravaju prisilne odredbe austrijskog prava na temelju članka 6. stavka 2. Uredbe Rim I.